

лення і соціальні функції книг відповідної епохи. До предметної сфери бібліосоціології Д. Балика „зараховує” вивчення „закономірності і причинності у явищах книги, взаємодії факторів в житті книги, з’ясування того, як відображається характер „сплетіння” факторів на особливостях художньої, наукової, науково-популярної книги і т.д. Визначення бібліосоціології у Балики відображає філософсько-книгознавчий підхід. Загалом же, оцінюючи вклад Д. Балики в розробку проблем соціології книги, варто відзначити його концептуальний огляд праць соціологів і книгознавців, визначення предметних факторів соціології книги, обґрунтування бібліосоціології як однієї з найважливіших дисциплін книгознавства.

Аналіз праць Д. Балики дає підстави стверджувати, що його роботи завжди були актуальними і відзначалися своєю ґрунтовністю. Переконаливо й аргументовано, з посиланнями на твори вітчизняних і зарубіжних дослідників він викладав свою точку зору та пропонував шляхи розв’язання важливих проблем. Статті вченого, присвячені рекомендаційній і критичній бібліографії, належать до найкращих наукових розробок у цій галузі. При обговоренні питань про розподіл творів друку за соціальним призначенням Д. Балика вдається до глибокого аналізу існуючих класифікацій і робить висновок про визначальну роль у них читача. Цікавими для сучасних дослідників можуть бути погляди вченого на обсяг українського бібліографічного репертуару, навколо якого і тепер тривають дискусії.

Творчий доробок Дмитра Андрійовича Балики – це багатюща спадщина українського книгознавства. Книгознавча діяльність вченого, його здобутки в багатьох галузях є актуальними і в наш час. Вони повинні зайняти належне місце в роботі фахівців книжкової справи України, активно впливати на формування книжкової культури загалом.

1. Балика Д.А. Аналітичний та синтетичний метод вивчення читачівства // Бібліологічні вісті. 1926. № 1. С. 16–36. 2. Балика Д.А. Бібліотека в минулому: Культурно-історичний нарис. (Науково-популярна бібліотека книгознавства, Вип. 3). К. 1925. 3. Балика Д.А. Бібліологічна педагогіка: Визначення, предмет, межі// Журнал бібліотекарства та бібліографії. 1928. № 2. С. 97–107. 4. Балика Д.А. Бібліологічна педагогіка як наука // Бібліологічні вісті. 1930. № 2. С. 15–28. 5. Балика Д.А. Вивчення українського читача: Бібліографічний покажчик // Бібліотечний журнал ВБУ. 1925. № 8–10. 6. Балика Д.А. Про класифікацію друків за соціальним призначенням // Бібліологічні вісті. 1927. № 2. С. 5–36. 7. Балика Д.А. Проблема вивчення читачівства в історії літератури та в книгознавстві // Труды інституту книгознавства. Т.2. Бібліотека і читач на Україні /За ред. проф. Д.Балики. Х.–К., 1930. С. 189–191. 8. Балика Д.А. Ще про наукові та організаційні проблеми книговивчення // Бібліологічні вісті. 1927. № 4. С. 91–95.

УДК 002.2+659.1

РЕКЛАМА ТА ПРОПАГАНДА ЕКОНОМІЧНИХ ВИДАНЬ НА СТОРІНКАХ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ (НА ПРИКЛАДІ ЧАСОПISУ „ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ”)

Г.С. Вовк

Розглядаються основні види реклами та пропаганди економічних видань на сторінках фахового часопису „Економіка України”.

Рассматриваются основные виды рекламы и пропаганды экономических изданий на страницах специализированного журнала „Экономика Украины”.

Часопис „Економіка України” видається з 1958 року як політико-економічний щомісячник Міністерства економіки, Міністерства фінансів та Національної академії наук України у видавництві „Преса України”. Тематична палітра та проблематика публікацій, склад авторів (як правило, це академіки, кандидати та доктори економічних і суміжних наук), мова й стиль матеріалів, велика кількість таблиць, схем і діаграм свідчать про його науковий характер і орієнтацію на читача-спеціаліста в галузі економічних наук. Принагідно зазначимо, що редакційна колегія систематично нагадує авторам про правила, яких необхідно дотримуватись при надсиланні статей до редакції. Серед них – вимоги чіткості, стислості, точності викладу фактичного матеріалу тощо.

Характерною ознакою будь-якого часопису, і наукового зокрема, є наявність критико-бібліографічних матеріалів, в яких відтворюється інформаційний резонанс щодо видавничої пропозиції, окресленої тематичними рамками даного видання. До таких традиційних рубрик належить „Критика і бібліографія”, яка в різноманітних жанрових варіаціях представляє на суд зацікавленого читача окремі книжкові новинки. Рецензії, огляди, замітки, повідомлення про появу конкретних видань допомагають спеціалістам оперативного орієнтуватись у фаховій інформації, наближають книгу до зацікавленого читача, сприяють оптимізації її поширення.

Інформація про книги на сторінках часопису «Економіка України» загалом концентрується у рубриці «Критика і бібліографія» і має характер прямої реклами та пропаганди. Майже в кожному номері публікуються рецензії на декілька (від двох до п'яти) видань різного цільового призначення: монографії, збірники праць, матеріали конференцій, довідкові видання і т.д. Авторами рецензій найчастіше виступають видатні українські вчені, що працюють у науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах. Серед них – академіки, доктори економічних наук М. Долішній, С. Злупко, Б. Панасюк, Г. Бурлака, М. Чумаченко, Б. Кваснюк, О. Онищенко, С. Мочерний.

Близько третини матеріалів часопису присвячується підручникам і посібникам з економічних дисциплін для вищої школи. При перегляді цих публікацій привертає увагу рецензія „Антологія української економічної думки” на однойменну хрестоматію, що вийшла у видавництві „Знання” в 1998 році (упорядник С. Злупко) [1999. № 5. С. 93–94]. Її автори, академіки НАН України М. Долішній та М. Чумаченко, переконані, що книга несе у собі величезний емоційно-виховний заряд, оскільки вміщує блискучі зразки української економічної класики і збагачує персональний склад вітчизняної економічної науки, що завжди перебувала у руслі загальноєвропейського культурного процесу. Після випуску хрестоматії С. Злупко створив навчальний посібник „Економічна думка України (від давнини до сучасності)” (Львів, 2000, 480 с.). За своєю суттю – це фундаментальне дослідження, що базується на основі аналізу першоджерел, виконане вперше і не має аналогів ні в Україні, ні в діаспорі. На думку рецензента М. Чумаченка [2000. № 11. С. 89–91], ця книга про певні недоопрацювання та надто категоричну оцінку вкладу окремих вчених у поступ економічної науки, виводить вітчизняну економічну науку на загальноєвропейські й світові простори, а дослідження пронизане патріотичними почуттями, які так високо цінували І. Франко та М. Туган-Барановський.

У багатьох рецензіях часопису відображається активний процес національного підручникотворення, особливо характерний для національного книговидання другої половини 90-х років, що, у свою чергу, відображає наявність потужної наукової школи у галузі економіки. Основне, на що звертають увагу рецензенти, це відповідність навчальних видань потребам сучасної економічної освіти, їх принципова новизна. Про це свідчать рецензії М. Павловського „Навчальний посібник нового типу” [1999. № 8. С. 89], А. Рум'янцева „Економічні знання у посібнику нового покоління” [2000. № 5. С. 91–92], Є. Панченка „Підручник, що відповідає вимогам часу” [2000. № 12. 82–83]. Зазначені рецензії стосуються навчального посібника „Основи економічних знань”, що неодноразово перевидавався в останні роки. Його автор – відомий український економіст професор С. Мочерний. Попередні видання користувалися великою популярністю і видавались додатковим накладом. Дане видання, що найважливіше, вчить студента економічно мислити, відповідає потребам сучасної педагогіки, розширює категоріальний апарат, відрізняється теоретико-методологічною новизною. Водночас Є. Панченко вказує на окремі недоліки, що засвідчує його об'єктивну позицію в оцінці видання (до речі, у рубриці „Критика і бібліографія” критичні матеріали подаються доволі рідко і завуальовано).

Оскільки подальше поглиблення ринкових перетворень в Україні вимагає радикального коригування економічної стратегії, яка повинна враховувати сучасні глобальні тенденції розвитку на основі національних пріоритетів, сьогодні істотно зростають вимоги до загальних економічних знань і, що особливо важливо, до прийняття науково обгрунтованих рішень і підвищення відповідальності за їх реалізацію.

Останнім часом в Україні видано чимало монографій і навчальних посібників з економічної теорії. Здебільшого вони мають загальний, сьогоденний чи популістський характер і нерідко дублюються за змістом. На це звертає увагу доктор економічних наук Д. Богиня в рецензії на книгу А.С. Гальчинського та ін. „Основи економічних знань”, видану „Вищою школою” в

1999 році [2000. № 1. С. 87–88]. У рецензії підкреслюється, що авторам, без сумніву, вдалося створити підручник, який належить до навчальної літератури нового покоління, з новітнім досить оригінальним викладом теоретичних концепцій і категорій, позбавлений бездумного копіювання раніше виданих підручників вітчизняних і зарубіжних вчених. На жаль, рецензент обмежується лише позитивною оцінкою видання. Проте публікація мала б, на нашу думку, більшу інформаційну цінність, якби замість переліку розділів видання та викладу їх змісту, у ній знайшлося місце для критичних зауважень.

Спільним недоліком усіх рецензій є відсутність чіткого визначення навчальних видань. Так, автори у межах публікації називають те саме видання і „підручником”, і „посібником”, хоча цільове призначення цих різновидів навчальної книги, як відомо, відмінне.

Як свідчить аналіз рецензій, підручники з основ економічних знань є об'єктом першочергової уваги, оскільки сьогодні істотно зростають вимоги до загальних економічних знань.

Становлення ринкової економіки в Україні вимагає переосмислення більшості теоретичних засад, на підвалинах яких функціонувало народне господарство протягом останніх семи десятиліть. Необхідність вітчизняних наукових досліджень у теорії ринкової економіки викликана нині не тільки потребами практики в умовах її переходу до принципово нових форм і змісту, а й певними специфічними обставинами застосування теоретичних основ.

Суттєвою прикметою розвитку сучасної економічної думки є прагнення заповнити ті її ніші, які тривалий час порожніли. Зокрема, це стосується маркетингових досліджень у контексті переходу до ринкової економіки. На наш погляд, майбутнім економістам особливо потрібні навчальні книги не лише з основ економічних знань, але й підручники з таких дисциплін економічного циклу, як економіка підприємства, мікроекономіка, маркетинг, менеджмент і т.д. Саме таким книгам присвячені публікації академіка, доктора економічних наук П. Саблука „Аграрний менеджмент: принципово нові підходи” [1999. № 3. С. 90–91], професора, доктора економічних наук С. Злупка „Посібник з промислового маркетингу і логістики” [1999. № 3. С. 91–93] та „Новаторський підручник з мікроекономіки” [1999. № 4. С. 94–95], академіка П. Борщевського „Цінний підручник з економіки підприємства” [2000. № 10. С. 90–92], професора, доктора економічних наук С. Реверчука „Сучасне українське підприємство за давніми традиціями” [2001. № 9. С. 95], професора Л. Романенко „Підручник з економіки торгівлі” [2001. № 11. С. 91–92).

Наскрізною думкою усіх згаданих рецензій є думка про те, що оцінювані видання започатковують новий етап у справі створення підручників, яких потребує освітянська система. Зокрема, це стосується підручника О. Ястремського та О. Гриценка „Основи мікроекономіки”. Це перша книга українських авторів, що за науковим рівнем і методикою викладу матеріалу кардинально відрізняється від уже існуючих видань. По-перше, в основу її покладено останні досягнення економічної науки; по-друге, широко використано багаторічні власні дослідження авторів на суто українському матеріалі; по-третє, достатній методичний супровід значно полегшує засвоєння складних категорій економічного життя на мікрорівні. Позитивною рисою підручника є його національно-виховне спрямування. На жаль, автори рецензії „Новаторський підручник з мікроекономіки” [1999. № 4. С. 94] ні в тексті публікації, ні в підрядковому бібліографічному посиланні не зазначають дату випуску видання.

Вартий уваги підручник А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакової. „Економіка торговельного підприємства”, в якому висвітлено питання, котрі мають міжгалузевий характер, що підвищує пізнавальність викладеного матеріалу. Книга корисна для тих, хто вивчає економіку підприємства й працює в реальному секторі економіки.

Навчальний посібник С. Злупка, О. Стефанишин, Л. Швайки „Підприємництво: основи, особливості, механізми” є першою книгою в Україні про генетику та еволюцію українського підприємництва. Особливістю цього видання є те, що викладений матеріал базується на національній економічній культурі. Вивчивши світовий досвід, автори вдало адаптували його до умов української дійсності.

Заслужують на увагу й інші інформаційні матеріали, які друкуються в часописі „Економіка України” і мають рекламно-пропагандистський характер. Так, з повідомлення „Про видавничу діяльність Інституту економіки НАН України”, опублікованого в рубриці „Наукове життя” [1999. № 9. С. 94–95], дізнаємося, що редакція, починаючи з цього номера, відновлює

публікації щоквартальної інформації про наукові праці (з короткими анотаціями), видані Інститутом економіки НАН України.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що на сторінках часопису „Економіка України” протягом останніх років значно зросла кількість публікацій рекламного та пропагандистського характеру, що свідчить про появу нових цікавих видань економічного спрямування. Рекламні матеріали не завжди глибокі за змістом і рівнем охоплення структурних і змістових якостей економічних видань, але, незважаючи на ці недоліки, відіграють важливу роль в інформуванні читачів про нові книги з економіки.

Економіка України. 1998. № 1–12; 1999. № 1–12; 2000. № 1–12; 2001. № 1–12.